YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

16 päivänä marraskuuta 2006 *

Asiassa T-333/03,

Masdar (UK) Ltd, kotipaikka Eversley (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan A. Bentley, QC, ja barrister P. Green,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään J. Enegren ja M. Wilderspin,

vastaajana,

joka koskee EY 235 artiklan ja EY 288 artiklan toisen kohdan mukaista kannetta, jolla kantaja vaatii maksua sellaisista palveluista, joita se on suorittanut TACIS-sopimusten MO.94.01/01.01/B002 ja RU 96/5276/00 osalta, korvausta siitä vahingosta, jota kantajalle on aiheutunut kyseisten palvelujen maksamatta jättämisestä, ja korkoja,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras sekä tuomarit E. Martins Ribeiro ja K. Jürimäe,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Pocheć,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 6.10.2005 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asiaa koskevat oikeussäännöt

1 Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon sovellettavasta varainhoitoasetuksesta 21.12.1977 annetun asetuksen (EYVL L 356, s. 1; jäljempänä varainhoitoasetus), sellaisena kuin se oli voimassa 4.4.2000, 28 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Toimivaltaisen tulojen ja menojen hyväksyjän on laadittava jokaisesta varmasta, vahvistetusta ja perittävissä olevasta saatavasta toteamisilmoitus ja perintämääräys – – ."

Asian taustalla olevat tosiseikat

2 Vuoden 1994 alussa tehtiin entisen Neuvostoliiton uusia itsenäisiä valtioita koskevan teknisen avun ohjelman (TACIS) yhteydessä komission, jota edusti taloudellisten ulkosuhteiden pääosaston varapääjohtaja, ja Helmico S.A:n, jota edusti sen toimitusjohtaja, välillä sopimus, jonka viite oli MO.94.01/01.01/B002. Kyseisen sopimuksen (jäljempänä Moldovaa koskeva sopimus) otsikko oli "Tuki maataloustuottajien yksityisen yhdistyksen perustamiselle", ja se sisältyi hankkeeseen, jonka viite oli TACIS/FD MOL 9401 (jäljempänä Moldovaa koskeva hanke).

3 Helmico ja kantaja tekivät vuoden 1996 huhtikuussa sopimuksen, jossa Helmico siirsi kantajalle alihankintana suoritettavaksi osan Moldovaa koskevassa sopimuksessa sovituista palveluista.

4 Komission, jota edusti taloudellisten ulkosuhteiden pääosaston varapääjohtaja, ja Helmicon, jota edusti sen toimitusjohtaja, välillä tehtiin 27.9.1996 TACIS-sopimus, jonka viite oli RU 96/5276/00. Helmico sitoutui tämän sopimuksen (jäljempänä Venäjää koskeva sopimus) nojalla suorittamaan Venäjällä palveluja sellaisen hankkeen osalta, jonka otsikko oli "Siementen sertifiointia ja siemeniin liittyviä kokeita koskeva liittovaltion järjestelmä" ja jonka viitenumero oli FD RUS 9502 (jäljempänä Venäjää koskeva hanke).

5 Helmico ja kantaja tekivät vuoden 1996 joulukuussa Venäjää koskevaan hankkeeseen liittyvän alihankintasopimuksen, joka oli lähes samansisältöinen kuin vuoden 1996 huhtikuussa Moldovaa koskevan hankkeen osalta tehty alihankintasopimus.

6 Vuoden 1997 lopulla kantaja huolestui todettuaan viivästyksiä maksuissa, joita sen piti saada Helmicolta, joka puolestaan vetosi siihen, että viivästykset johtuivat

komissiosta. Kantaja otti yhteyttä komission virkamiehiin ja sai tietää, että komissio oli maksanut laskut, jotka Helmico sille siihen mennessä oli lähettänyt. Asiaa lähemmin tutkittaessa kantaja huomasi, että Helmico oli ilmoittanut sille myöhässä tai epäasianmukaisella tavalla sellaisista maksuista, joita se oli saanut komissiolta. Ilmeni muun muassa, että Helmico oli viivytellyt jopa yhdeksän kuukautta ilmoittaakseen kantajalle komission suorittamien varojen vastaanottamisesta väittäen, ettei se ollut saanut kaikkia niitä maksuja, jotka komission piti maksaa, vaikka ne oli jo maksettu sille täysimääräisesti, sekä väittäen, että maksumenettely oli yhä kesken, vaikka komissio oli jo suorittanut maksut, ja toimittaen kantajalle jäljennöksiä komission lähettämistä laskuista, joissa ilmoitetut määrät eivät vastanneet niitä määriä, jotka kantaja oli laskuttanut Helmicolta.

7 Masdarin johtaja ja komission edustajat tapasivat 2.10.1998.

8 Komission virkamiehet lähettivät 5.10.1998 faksin Helmicolle. Komissio ilmoitti kyseisessä faksissa olevansa huolestunut siitä, että Helmicon yhteenliittymän jäsenten väliset näkemyserot vaarantaisivat Venäjää koskevan hankkeen saattamisen päätökseen, ja korosti, että se piti erittäin tärkeänä Venäjää koskevan sopimuksen ehtojen noudattamista ja Venäjää koskevan hankkeen onnistumista. Komissio pyysi Helmicolta takeita, jotka annettaisiin siten, että Helmico ja kantaja allekirjoittaisivat yhdessä vakuutuksen siitä, että niiden välillä vallitsi täydellinen yhteisymmärrys Venäjää koskevan sopimuksen ehtojen noudattamisesta ja että Venäjää koskeva hanke toteutettaisiin asetetussa määräajassa. Kirjeessä täsmennettiin, että mikäli komissio ei saisi tällaisia takeita ennen maanantaita 12.10.1998, komissio turvautuisi Venäjää koskevan sopimuksen mukaisesti muihin keinoihin taatakseen hankkeen saattamisen päätökseen.

9 Helmico vastasi 6.10.1998 päivätyllä faksilla komission virkamiehille, että yhteenliittymän jäsenten väliset näkemyserot oli ratkaistu ja että Venäjää koskevan hankkeen saattaminen päätökseen ei ollut millään tavoin vaarassa. Mainitussa

vastauksessa täsmennettiin, että yhteenliittymän jäsenet olivat sopineet, että kaikki tulevat maksut, mukaan lukien sellaisiin laskuihin liittyvät maksut, joiden käsittely Venäjää koskevan hankkeen osalta oli yhä kesken, maksettaisiin tähän tarkoitukseen osoitetulle kantajan pankkitilille eikä Helmicon pankkitilille. Vastauksessa todettiin myös seuraavaa:

"On myös sovittu, että sopimusten hallinnointi on tästä päivästä alkaen siirretty Masdarin hallituksen puheenjohtajalle S:lle. Toivomme Teidän ottavan meihin yhteyttä mahdollisimman pian vahvistaaksenne sen, että hyväksytte nämä muutokset."

10 Kyseisen kirjeen oli allekirjoittanut T Helmicon toimitusjohtajan ominaisuudessa ja se sisälsi seuraavan käsinkirjoitetun maininnan: "Hyväksytty, S, Masdar, 6.10.1998."

11 Helmico lähetti komissiolle samansisältöisen, samana päivänä päivätyn ja Masdarin hallituksen puheenjohtajan allekirjoituksellaan vahvistaman kirjeen Moldovaa koskevan hankkeen yhteydessä maksettavien määrien osalta.

12 Helmico lähetti 7.10.1998 komissiolle kaksi muuta kirjettä, jotka T oli allekirjoittanut ja jotka S oli allekirjoituksellaan Masdarin puolesta vahvistanut. Kyseiset kirjeet olivat sisällöltään samanlaisia kuin 6.10.1998 päivätty kirje, joskaan Venäjää koskevaa sopimusta koskevassa kirjeessä ei mainittu mitään pankkitilin numeroa, kun taas Moldovaa koskevaa sopimusta koskevassa kirjeessä ilmoitettiin Helmicon nimissä Ateenassa olevan pankkitilin numero tulevia maksuja varten.

13 Helmico lähetti 8.10.1998 kaksi kirjettä komission sopimuksista vastaavan yksikön asianomaisista hankkeista huolehtiville henkilöille ja pyysi näitä suorittamaan kaikki Venäjää koskevaan sopimukseen ja Moldovaa koskevaan sopimukseen liittyvät vastaiset maksut Helmicon nimissä Ateenassa olevalle toiselle pankkitilille. Kyseiset kirjeet päättyivät seuraavaan toteamukseen:

"Helmico ei voi peruuttaa näitä ohjeita ilman Masdarin hallituksen puheenjohtajan S:n kirjallista hyväksyntää. Pyydämme Teitä ilmoittamaan Masdarille, missä vaiheessa maksumenettely on ja minä päivänä maksut tullaan suorittamaan."

14 Helmico ja kantaja allekirjoittivat 8.10.1998 sopimuksen, jolla Masdarin hallituksen puheenjohtajalle annettiin valtuutus varojen siirtämiseksi niiltä kahdelta tililtä, jotka mainittiin komissiolle lähetetyissä 7.10. ja 8.10.1998 päivätyissä kirjeissä.

15 Komissio julkisti 10.11.1998 Venäjää koskevaa hanketta koskevan loppukertomuksensa. Kuudesta arviointikohdasta neljä sai arvosanan "erinomainen", yksi sai arvosanan "hyvä" ja yksi "kokonaisuudessaan tyydyttävä". Komissio julkisti 26.2.1999 loppukertomuksensa Moldovaa koskevan hankkeen osalta, ja siinä kaksi arviointikohtaa sai arvosanan "hyvä" ja neljä muuta arvosanan "kokonaisuudessaan tyydyttävä".

16 Komission virkamiehet suorittivat vuoden 1999 helmikuussa Moldovaa ja Venäjää koskeviin hankkeisiin liittyvän tilintarkastuksen. Venäjää koskevaan hankkeeseen liittyvä tilintarkastus päättyi saman vuoden huhtikuussa. Moldovaa koskevaan hankkeeseen liittyvä tilintarkastus oli saman vuoden heinäkuussa vielä kesken.

17 Komission virkamiehet lähettivät 29.7.1999 kantajalle kirjeen, jossa he totesivat, että komissio, jolle oli ilmoitettu Helmicon ja kantajan välisistä taloudellisista sääntöjenvastaisuuksista Venäjää ja Moldovaa koskevien sopimusten täytäntöönpanon osalta, oli keskeyttänyt kaikkien vielä suorittamattomien maksujen maksamisen ja aloittanut kattavan tilintarkastuksen sen selvittämiseksi, oliko yhteisön varoja käytetty väärin Venäjää ja Moldovaa koskevien sopimusten täytäntöönpanossa. Komissio tiesi kantajan olevan taloudellisissa vaikeuksissa, ja se ilmoitti tälle, että se maksaisi Venäjää koskevan hankkeen osalta ennakkomaksuna 200 000 euroa Helmicon tilille, joka mainittiin kyseisen yhtiön 8.10.1998 lähettämissä ohjeissa.

18 Mainitut 200 000 euroa maksettiin vuoden 1999 elokuussa kyseiselle tilille, josta ne siirrettiin kantajan tilille.

19 Masdarin hallituksen puheenjohtaja kirjoitti vuoden 1999 joulukuun ja vuoden 2000 maaliskuun välisenä aikana useille komission virkamiehille ja komission ulkosuhteista vastaavalle jäsenelle Pattenille. Kirjeissä käsiteltiin useita kysymyksiä, myös maksua Masdarin suorittamista palveluista.

20 Komission ulkosuhteiden yhteisen osaston pääjohtaja kirjoitti 22.3.2000 Masdarin hallituksen puheenjohtajalle ja ilmoitti tälle seuraavaa:

"Komission virkamiehet ovat tiiviiden neuvottelujen (joissa tarkasteltiin useita mahdollisuuksia, mukaan lukien kyseisten kahden sopimuksen lopullinen täytäntöönpano suorittamalla Masdarille ylimääräisiä maksuja, jotka laskettaisiin suorittamienne töiden ja Teille aiheutuneiden kustannusten perusteella) jälkeen päättäneet ryhtyä perimään takaisin varoja, jotka on aiemmin suoritettu sopimuspuolena olevalle Helmicolle. Oikeudellisesti tarkasteltuna vaikuttaisi siltä, että suoraan Masdarille suoritettua maksua (myös Helmicon sellaisen pankkitilin kautta suoritettua maksua, jonka käyttöön Teille on annettu valtuutus) olisi Helmicon

maksukyvyttömyyden tapauksessa pidettävä vilpillisenä menettelynä Helmicon pesänhoitajien tai velkojien kannalta; ei myöskään ole varmaa, että siinä tapauksessa, että Helmicon ja Masdarin välillä syntyy oikeusriita, Euroopan komission maksamat varat pysyisivät komission toivomalla tavalla lopullisesti Masdarilla."

21 Komissio lähetti 23.3.2000 Helmicolle kirjeen ilmoittaakseen tälle siitä, että se kieltäytyi maksamasta tälle maksamatta olevia maksuja, ja vaatiakseen sitä maksamaan takaisin yhteensä 2 091 168,07 euroa. Komissio päätti ryhtyä tähän toimeen todettuaan, että Helmico oli toiminut petoksellisesti Moldovaa ja Venäjää koskevien sopimusten täytäntöönpanossa.

22 Kantaja nosti 31.3.2000 Helmicoa vastaan kanteen High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Divisionissa (Yhdistynyt kuningaskunta) ja vaati maksuna palveluista, joita se oli suorittanut alihankkijana Moldovaa ja Venäjää koskevien sopimusten täytäntöönpanon osalta, yhteensä 453 000 euroa.

23 Komissio laati 4.4.2000 kaksi virallista perintämääräystä, jotka lähetettiin Helmicolle varainhoitoasetuksen 28 artiklan 2 kohdan nojalla. Näiden asiakirjojen sisältö annettiin tiedoksi kantajan asianajajille 1.2.2002.

24 Masdarin hallituksen puheenjohtaja lähetti 15.6.2000 komission ulkosuhteista vastaavalle jäsenelle faksin, jossa hän ilmoitti seuraavaa:

"Ilmoitimme 18 kuukautta sitten Euroopan komissiolle niistä vaikeuksista, joita meillä oli yhteistyökumppanimme Helmicon kanssa kahden edellä mainitun

hankkeen osalta. Meille annettiin vakuutukset siitä, että mikäli jatkaisimme hankkeiden toteuttamista, Euroopan komissio varmistaisi, että saisimme maksun palveluistamme. Jatkoimme kyseisten kahden hankkeen rahoittamista ja täytäntöönpanoa nimissänne huomattavien ylimääräisten kulujen kustannuksella huolimatta siitä, että tiedossamme oli jo, että Helmico oli syyllistynyt petokselliseen toimintaan Masdariin nähden ja ettei kyseisiä varoja todennäköisesti saataisi perittyä takaisin."

25 Komission jäsenen vastauksessa, joka sisältyi 25.7.2000 päivättyyn kirjeeseen, vahvistettiin komission 22.3.2000 päivätyssä kirjeessä ilmaistu kanta.

26 Masdarin hallituksen puheenjohtaja lähetti 5.2.2001 ulkosuhteista vastaavalle komission jäsenelle uuden faksin ja vetosi siihen, että yhtäältä kantaja oli sopimuspuolena komission kanssa tehdyissä, Venäjää ja Moldovaa koskevissa sopimuksissa ja että toisaalta sille oli 2.10.1998 pidetyssä kokouksessa annettu takeet siitä, että se saisi maksun, mikäli se jatkaisi Venäjää ja Moldovaa koskevien hankkeiden toteuttamista.

27 Kantaja otti vuoden 2001 huhtikuussa komissioon yhteyttä selvittääkseen mahdollisuutta saada tältä suoraan maksu niistä palveluista, jotka oli suoritettu Helmicolle ja laskutettu tältä.

28 Ulkosuhteista vastaava komission jäsen toisti 8.5.2001 päivätyssä kirjeessä komission kannan, jonka mukaan kantaja ei ole Venäjää ja Moldovaa koskevien sopimusten osapuolena.

29 Kantajan asianajajat ja komission virkamiehet kokoontuivat 21.5.2001 tutkiakseen mahdollisuutta maksaa kantajalle suoraan tämän suorittamista palveluista.

30 Kantajan asianajajat toistivat 1.8.2001 pyynnön saada komissiolta vapaaehtoinen maksu. Kantaja esitti maksun suuruudeksi 448 947,78 euroa tai vaihtoehtoisesti 249 314 euroa. Ensiksi mainittu määrä vastasi Helmicon komissiolta laskuttamaa, maksamatta olevaa kokonaismäärää, kun taas toinen määrä vastasi petoksen paljastumisen jälkeen suoritettujen töiden määrää.

31 Kantajan asianajajat ja komission virkamiehet tapasivat 28.8.2001 tutkiakseen mahdollisuutta maksaa kantajalle suoraan tämän suorittamista palveluista.

32 Kantajan asianajajat toimittivat 10.10.2001 komission virkamiehille jäljennöksen vuonna 1998 laaditusta kertomuksesta. Kyseisen asiakirjan tarkoituksena oli auttaa komission virkamiehiä tavoittamaan Helmicon johtajat.

33 Komission virkamiehet vastasivat 16.10.2001, että kyseiset tiedot oli toimitettu talousarviosta vastaavan pääosaston toimivaltaisille virkamiehille, Euroopan petostentorjuntavirastolle ja TACIS-ohjelmista huolehtivalle, rahoituksesta ja sopimuksista vastaavalle yksikölle ja että komission virkamiehet aikoivat ryhtyä tarvittaviin toimiin Helmicon johtajien löytämiseksi.

34 Kantajan asianajajat kirjoittivat 16.10.2001 komissiolle, että komission virkamiesten ja kantajan välillä oli hiljainen sopimus siitä, että komissio suorittaisi kantajalle maksuja 8.10.1998 alkaen sillä edellytyksellä, että tämä huolehtisi Venäjää koskevan hankkeen ja Moldovaa koskevan hankkeen saattamisesta päätökseen. Kyseisessä kirjeessä esitettyjen pääasiallisten argumenttien pyrkimyksenä oli osoittaa, että komissio oli myöntänyt sen, että kantajasta oli tullut Venäjää koskevan hankkeen

pääsopimuspuoli vuodesta 1998 alkaen. Kyseinen kirje päättyi seuraavaan ilmoitukseen:

"Pyydän Teitä ilmoittamaan, hyväksyvätkö komission virkamiehet tässä kirjeessä esitetyt argumentit ja ovatko he tarvittaessa valmiita suorittamaan Masdar Ltd:lle ennakkomaksuna 279 711,85 euroa odotettaessa Helmicoa vastaan aloitetun perintämenettelyn päättymistä."

35 Komission virkamiehet torjuivat kantajan esittämät argumentit 13.11.2001 päivätyssä kirjeessä. Kirje päättyi seuraavaan ilmoitukseen:

"Komissio ryhtyy perintämääräyksen perusteella perimään Helmicon edustajilta takaisin kyseisen yhtiön saamia määriä. Tämän menettelyn lopputuloksesta riippuen on mahdollista, että uusia toimia tullaan suunnittelemaan takaisin perittyjen määrien osalta."

36 Komission virkamiehet selittivät 1.2.2002 kirjallisessa vastauksessaan kantajan asianajajien muotoilemaan pyyntöön, että Helmicon osalta oli 4.4.2000 laadittu kaksi virallista perintämääräystä, joista yksi liittyi Moldovaa koskevaan sopimukseen 1 236 200,91 euron osalta ja toinen Venäjää koskevaan sopimukseen 854 967,16 euron osalta, eli yhteensä määräys koski 2 091 168,07 euroa.

37 Kantajan asianajajat totesivat 27.2.2002 komission virkamiehille lähettämässään kirjeessä, että kyseisten kahden virallisen perintämääräyksen määrät vastasivat suunnilleen sellaisia määriä, jotka ilmenivät komission Helmicolle maksamia määriä

koskevasta tositteesta. He päättelivät tämän perusteella, ettei komissio ollut katsonut tarpeelliseksi laatia perintämääräyksiä sellaisten määrien osalta, jotka Helmico oli laskuttanut komissiolta mutta joita komissio ei ollut maksanut.

38 Komission virkamiehet lähettivät 11.3.2002 kantajan asianajajille kirjeen, jossa he vahvistivat, etteivät kyseiset kaksi virallista perintämääräystä, jotka komission virkamiehet olivat 4.4.2000 laatineet Helmicon osalta, kattaneet sellaisia määräyksiä, jotka Helmico oli laskuttanut komissiolta mutta joita komissio ei ollut maksanut.

39 Komission oikeudellinen yksikkö toimitti 17.12.2002 kantajan asianajajille tositteen sellaisista määristä, joiden osalta Helmico oli laskuttanut komissiota, sekä ilmoitti laskujen päivämäärät, maksujen määrät ja suorittamattomien maksujen määrät.

40 Kantajan asianajajat ja komission virkamiehet tapasivat 18.2.2003.

41 Kantajan asianajajat lähettivät 23.4.2003 komission virkamiehille kirjatun kirjeen, joka päättyi seuraavaan ilmoitukseen:

" – – Mikäli komission virkamiehet eivät viimeistään 15.5.2003 ole tehneet konkreettista esitystä siitä, miten asiakkaallemme suoritetaan maksu suoritetuista palveluista, yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tullaan nostamaan EY 235 ja EY 288 artiklan (aiemmin EY:n perustamissopimuksen 178 ja 215 artikla) mukainen vahingonkorvauskanne."

42 Komissio lähetti 15.5.2003 kantajan asianajajille faksin, jossa se ehdotti näille tapaamista, jossa keskusteltaisiin mahdollisesta sovintoratkaisusta, jonka perusteella komissio maksaisi kantajalle 249 314,35 euroa sellaisten töiden perusteella, jotka suoritettiin Helmicon petoksen paljastumisen jälkeen, jos kantaja kykenisi esittämään näyttöä sellaisesta sopimuksesta, jonka mukaan se saisi maksun suoraan komissiolta, jos se saattaisi Venäjää ja Moldovaa koskevat hankkeet päätökseen.

43 Kantajan asianajajat vastasivat 23.6.2003 päivätyllä kirjatulla kirjeellä komission virkamiehille, että he kieltäytyivät jatkamasta neuvotteluja komission ehdottamalta pohjalta, ja esittivät kantajan vaatimuksiin liittyvät yksityiskohdat ja sellaiset ehdot ja edellytykset, joiden täyttyessä tämä olisi valmis osallistumaan kokoukseen.

44 Mainittua kirjattua kirjettä seurasi 3.7.2003 päivätty faksi, jossa kantajan asianajajat pyysivät komissiolta vastausta mahdollisuuteen järjestää ennen 15.7.2003 kokous ehdotetuin edellytyksin, ja ilmoittivat, että ellei tällaista kokousta järjestettäisi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tultaisiin nostamaan kanne.

45 Komission virkamiehet vastasivat 22.7.2003 päivätyllä kirjeellä, etteivät he voineet hyväksyä kantajan esittämää maksuvaatimusta.

Oikeudenkäyntimenettely

46 Kantaja nosti käsiteltävänä olevan kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 30.9.2003 toimittamallaan kannekirjelmällä.

47 Asian kirjallinen käsittely päätettiin 22.4.2004.

48 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ja ryhtyä työjärjestyksen 64 artiklan mukaisiin prosessinjohtotoimenpiteisiin pyytämällä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset vastasivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kehotuksiin asetetuissa määräajoissa.

49 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen viidennessä jaostossa järjestettiin 6.10.2005 prosessinjohtotoimenpiteenä epävirallinen kokous sen tutkimiseksi, oliko asiassa mahdollista päästä sovintoratkaisuun.

50 Asianosaisten lausumat sekä heidän vastauksensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin kuultiin 6.10.2005 pidetyssä istunnossa.

51 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin asetti asianosaisille istunnon päätteeksi 30.11.2005 päättyvän määräajan, jonka kuluessa tutkittaisiin mahdollisuuksia sovintoratkaisun löytämiseksi asiassa. Viidennen jaoston puheenjohtaja päätti näin ollen lykätä suullisen käsittelyn päättämistä.

52 Kantaja ilmoitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 23.11.2005 toimittamallaan kirjeellä tuomioistuimelle, etteivät asianosaiset kyseiseen päivään mennessä olleet päässeet sovintoratkaisuun.

53 Kantaja ilmoitti samassa kirjeessä luopuvansa osasta korvausvaatimuksiaan ja muutti vaatimuksiaan vastaavasti. Kantaja ilmoitti muun muassa, että se luopuisi vaatimasta kokonaan tai osittain korvausta tietyistä välillisistä vahingoista, joiden suuruudeksi se oli arvioinut yhteensä 1 402 179,95 Englannin puntaa, johon lisättäisiin vielä aineettoman vahingon perusteella maksettavana korvauksena mahdollisesti myönnettävä määrä.

54 Komissio ilmoitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 29.11.2005 toimittamallaan kirjeellä tuomioistuimelle, ettei asiassa ollut asianosaisten välillä päästy sovintoratkaisuun.

55 Komissio esitti 6.1.2005 huomautuksensa, jotka koskivat sitä, että kantaja oli osittain luopunut korvausvaatimuksistaan. Komissio totesi muun muassa, että se piti kiinni päävaatimuksistaan eli siitä, että kanne oli hylättävä ja kantaja velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Komissio väitti toissijaisesti, että vaikka kantaja voittaisi asian kokonaan tai osaksi, se olisi kuitenkin velvoitettava korvaamaan vähintään kolmasosa oikeudenkäyntikuluista.

56 Viidennen jaoston puheenjohtaja päätti suullisen käsittelyn 16.1.2006. Tästä ilmoitettiin asianosaisille 18.1.2006 päivätyllä kirjeellä.

Asianosaisten vaatimukset

57 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

– määrää komission maksamaan kantajalle

– ensisijaisen vaatimuksen osalta korvauksena 448 947,78 euroa

– kyseiselle määrälle 31.7.2003 saakka kertyneenä korkona 98 121,24 Englannin puntaa sekä korkoa 1.8.2003 alkaen tuomion julistamiseen saakka

– korvauksena välillisestä vahingosta seuraavat määrät

  – 34 751,14 Englannin puntaa asianajajapalkkioina

  – 87 000 Englannin puntaa korvauksena vahingosta, joka aiheutui siitä, että kantajan oli välttämätöntä myydä tiettyjä kiinteistöjään huonona ajankohtana

  – aineettoman vahingon perusteella määrän, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo asianmukaiseksi

– velvoittaa komission korvaamaan tästä oikeudenkäynnistä aiheutuvat kulut.

58 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

– hylkää kanteen perusteettomana

– velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut

– toissijaisesti, jos kantaja voittaa asian kokonaan tai osittain, velvoittaa kantajan korvaamaan vähintään kolmasosan oikeudenkäyntikuluista.

Oikeudellinen arviointi

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen alustavat huomautukset

59 Aluksi on todettava, että kuten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, EY 288 artiklan toisen kohdan mukaan yhteisö on sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa elintensä lainvastaisesta menettelystä ainoastaan, jos seuraavat edellytykset täyttyvät: toimielimet ovat menetelleet lainvastaisesti, vahinko on todella syntynyt ja kyseisen menettelyn ja väitetyn vahingon välillä on syy-yhteys (asia 26/81, Oleifici Mediterranei v. ETY, tuomio 29.9.1982, Kok. 1982, s. 3057, 16 kohta; asia T-175/94, International Procurement Services v. komissio, tuomio 11.7.1996, Kok. 1996, s. II-729, 44 kohta ja asia T-267/94, Oleifici Italiani v. komissio, tuomio 11.7.1997, Kok. 1997, s. II-1239, 20 kohta).

60 Jos yksi näistä edellytyksistä jää täyttymättä, koko kanne on hylättävä, eikä ole tarpeen tutkia kyseisen vastuun muita edellytyksiä (asia C-146/91, KYDEP v. neuvosto ja komissio, tuomio 15.9.1994, Kok. 1994, s. I-4199, 19 ja 81 kohta; asia T-170/00, Förde-Reederei v. neuvosto ja komissio, tuomio 20.2.2002, Kok. 2002, s. II-515, 37 kohta ja asia T-273/01, Innova Privat-Akademie v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok. 2003, s. II-1093, 23 kohta).

61 Sen edellytyksen täyttyminen, joka koskee sen toiminnan lainvastaisuutta, josta toimielintä syytetään, edellyttää oikeuskäytännön mukaan, että voidaan näyttää toteen sellaisen oikeusnormin riittävän ilmeinen rikkominen, jolla on tarkoitus antaa yksityisille oikeuksia (asia C-352/98 P, Bergaderm ja Goupil v. komissio, tuomio 4.7.2000, Kok. 2000, s. I-5291, 42 kohta).

62 Rikkomisen riittävää ilmeisyyttä koskevan vaatimuksen täyttymiseksi ratkaiseva arviointiperuste on asianomaisen yhteisön toimielimen harkintavallalle asetettujen rajojen ilmeinen ja vakava ylittäminen. Jos kyseisen toimielimen harkintavalta on hyvin vähäinen, jopa olematon, pelkästään yhteisön oikeuden rikkomisen voidaan katsoa olevan riittävän ilmeinen rikkominen (asia C-312/00 P, komissio v. Camar ja Tico, tuomio 10.12.2002, Kok. 2002, s. I-11355, 54 kohta ja yhdistetyt asiat T-198/95, T-171/96, T-230/97, T-174/98 ja T-225/99, Comafrica ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, tuomio 12.7.2001, Kok. 2001, s. II-1975, 134 kohta).

63 Lisäksi on todettava, että EY 288 artiklan toisen kohdan mukaan yhteisölle tässä määräyksessä asetettu velvollisuus korvata toimielintensä aiheuttama vahinko perustuu "jäsenvaltioiden lainsäädännön yhteisiin yleisiin periaatteisiin", eikä siinä näin ollen rajoiteta näitä periaatteita koskemaan vain sitä sopimussuhteen ulkopuolista yhteisön vastuuta, joka syntyy kyseisten toimielinten lainvastaisesta menettelystä.

64 Sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevissa kansallisissa lainsäädännöissä annetaan yksityisille mahdollisuus, vaikkakin vaihtelevasti, saada tuomioistuimissa tietyillä aloilla ja eri menettelysääntöjen mukaisesti korvausta tietyistä vahingoista silloinkin, kun vahingon aiheuttaja ei ole toiminut lainvastaisesti.

65 Mikäli vahinko on aiheutunut sellaisesta yhteisön toimielinten menettelystä, jonka lainvastaisuutta ei ole näytetty toteen, yhteisö voi joutua sopimussuhteen

ulkopuoliseen vastuuseen silloin, kun seuraavat edellytykset täyttyvät kumulatiivisesti: vahinko on todella syntynyt, vahingon ja yhteisön toimielinten menettelyn välillä on syy-yhteys ja kyseessä oleva vahinko on epätavallinen ja erityinen (ks. vastaavasti asia C-237/98 P, Dorsch Consult v. neuvosto ja komissio, tuomio 15.6.2000, Kok. 2000, s. I-4549, 19 kohta).

66 Näiden kahden käsitteen osalta on todettava, että vahinko on yhtäältä epätavallinen, kun se on suurempi kuin kyseisen alan toimintaan luonnostaan kuuluvat taloudelliset riskit, ja toisaalta erityinen, kun se vaikuttaa erityiseen taloudellisten toimijoiden ryhmään suhteettomalla tavalla muihin toimijoihin verrattuna (em. asia Förde-Reederei v. neuvosto ja komissio, tuomion 56 kohta ja yhdistetyt asiat T-64/01 ja T-65/01, Afrikanische Frucht-Compagnie ja Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert v. neuvosto ja komissio, tuomio 10.2.2004, Kok. 2004, s. II-521, 151 kohta).

67 Kantajan vahingonkorvausvaatimus on tutkittava näiden huomautusten valossa.

68 Kantaja väittää, että sen kanne on perusteltu sen takia, että komissio on rikkonut useissa jäsenvaltioissa tunnustettuja sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevia periaatteita. Kantaja vetoaa tältä osin seuraaviin kannetyyppeihin:

– perusteettoman edun kieltoa koskeva siviilioikeudellinen kanne (de in rem verso)

– asiainhuoltoon perustuva siviilioikeudellinen kanne (negotiorum gestio)

– luottamuksensuojaa koskevan yhteisön oikeuden periaatteen loukkaamista koskeva kanne

– siviilioikeudellinen kanne, joka perustuu siihen, että komission virkamiesten toimet merkitsevät sellaista virhettä tai laiminlyöntiä, joka on aiheuttanut kantajalle vahinkoa.

69 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että kantajan korvausvaatimus perustuu yhtäältä sellaisiin sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskeviin järjestelmiin, jotka eivät edellytä sitä, että yhteisön toimielimet tai yhteisön henkilöstö olisivat tehtäviään suorittaessaan toimineet lainvastaisesti (perusteeton etu ja asiainhuolto), ja toisaalta sopimussuhteen ulkopuolista yhteisön vastuuta koskevaan järjestelmään, joka perustuu siihen, että yhteisön toimielimet tai yhteisön henkilöstö ovat tehtäviään suorittaessaan toimineet lainvastaisesti (luottamuksensuojaa koskeva periaatteen loukkaaminen ja komission virhe tai laiminlyönti).

Vaatimukset, jotka perustuvat sellaiseen sopimussuhteen ulkopuoliseen yhteisön vastuuseen, johon ei liity yhteisön elinten lainvastaista käyttäytymistä (perusteetonta etua ja asiainhuoltoa koskevat kanteet)

Asianosaisten lausumat

70 Perusteetonta etua koskevan siviilioikeudellisen kanteen osalta kantaja esittää, että sen perusteltavuus edellyttää jäsenvaltioille yhteisten oikeusperiaatteiden mukaan seuraavien neljän edellytyksen täyttymistä:

– vastaaja on saanut etua

– kantaja on menettänyt edun

– vastaajan edun saamisen ja kantajan edun menettämisen välillä on yhteys

– edun saamiselle ja edun menettämiselle ei kummallekaan ole pätevää oikeudellista perustetta, toisin sanoen edun saaminen on epäoikeutettua tai "perusteetonta".

71 Ensimmäisen edellytyksen osalta kantaja väittää, että komissio on saanut etua niiden palvelujen kokonaisarvon verran, joiden osalta laskujen maksu on keskeytetty, eli 448 947,78 euron verran.

72 Toisen edellytyksen osalta kantaja väittää, että koska ne laskut, joiden maksamisen komissio on keskeyttänyt, vastaavat sellaisia palveluita, jotka kantaja on suorittanut tai jotka se on antanut alihankintana kolmansien osapuolten suoritettaviksi ja maksanut itse, kyseisen maksujen keskeyttämisen takia kantaja on menettänyt etua kyseisten määrien verran. Kyseisiä määriä ei ole saatu perittyä Helmicolta, joka on kantajan Yhdistyneessä kuningaskunnassa nostaman kanteen osalta vedonnut puolustuksekseen siihen, että komissio on keskeyttänyt maksut ja lähettänyt takaisinperintää koskevia määräyksiä. Kantaja toteaa lisäksi, että Helmicon ilmeinen konkurssi ja sen johtajien katoaminen merkitsevät sitä, että kantaja on menettänyt edun lopullisesti.

73 Kolmannen edellytyksen osalta kantaja väittää, että edellä esitetystä seuraa se, että on olemassa yhteys sen määrän, jonka verran komissio on saanut etua, ja sen määrän välillä, jonka verran kantaja on menettänyt etua.

74 Neljännen edellytyksen osalta kantaja väittää, ettei sitä, että komissio kieltäytyi suorittamasta maksuja töistä, jotka suoritettiin sen jälkeen, kun petos paljastui vuoden 1998 lokakuussa, voida perustella varainhoitoasetuksella, koska myöhempien laskujen sääntöjenmukaisuutta ei ole asetettu kyseenalaiseksi. Kantaja toteaa, että komissio on näin ollen voinut kaikista asiaan vaikuttavista seikoista tietoisena hyötyä kantajan suorittamista palveluista maksamatta siitä koskaan vastiketta, koska se on käyttänyt maksujen keskeyttämistä ja takaisinperintää koskevia valtuuksiaan sillä hetkellä, kun kantaja oli saattanut velvoitteidensa täytäntöönpanon päätökseen ja kun kyseinen maksu oli ainoa sopimusvelvoite, joka sen oli enää täytettävä. Kantajan mukaan komissio on näin ollen saanut etua epäoikeutetusti ja perusteettomasti.

75 Kantaja vetoaa myös yhteisön oikeuden yleiseen periaatteeseen, jonka mukaan yhteisö ei saa epäoikeutetusti saada etua kolmansien osapuolten kustannuksella.

76 Asiainhuoltoon perustuvan siviilioikeudellisen kanteen osalta kantaja esittää, että sen perusteltavuus jäsenvaltioille yhteisten oikeusperiaatteiden mukaan edellyttää seuraavien viiden edellytyksen täyttymistä:

– sen henkilön asioista huolehtimisen, joka on antanut sen muun henkilön tehtäväksi (päämies), on oltava – olipa kyse oikeudellisesta tai käytännön asiainhuollosta – tälle hyödyksi

– tosiseikkojen tapahtuma-aikana se henkilö, jonka asioista huolehdittiin, ei voinut itse huolehtia asioistaan vaan tämä oli muun henkilön tehtävänä

– asioista huolehtivalla henkilöllä ei ollut aikomusta tehdä tätä vastikkeetta; kyse ei ollut lahjoitustarkoituksesta

– asioista huolehtivalla henkilöllä ei ollut minkäänlaista sopimusperusteista velvoitetta huolehtia toisen henkilön asioista

– voidaan perustellusti odottaa, että se henkilö, jonka asioista huolehdittiin, olisi toiminut samalla tavalla kuin asioista huolehtiva henkilö, jos se olisi ollut tietoinen toiminnan tarpeellisuudesta.

77 Kantajan mukaan ensimmäinen edellytys täyttyy, koska komissio on hankkeiden osalta julkistanut myönteiset loppukertomukset ja on näin ollen hyväksynyt kantajan suorittaman työn.

78 Toinen edellytys täyttyy sillä perusteella, että 5.10.1998 päivättyyn faksiin perustuvasta näytöstä ilmenee, että komission virkamiehet, jotka pelkäsivät, ettei Venäjää ja Moldovaa koskevien sopimusten täytäntöönpanoa saada vietyä päätökseen, vaativat kantajaa toteuttamaan tämän kannalta tarvittavat toimenpiteet.

79 Kolmas edellytys täyttyy kantajan mukaan sen takia, että kantaja ilmaisi vuoden 1998 lokakuussa maksamatta jäämistä koskevan huolensa, mikä osoittaa, ettei sillä ollut aikomusta suorittaa kyseisiä palveluja vastikkeetta. Tätä tukee se, että se oli sopinut Helmicon kanssa sellaisen erityisen tilin avaamisesta, jonka käyttämiseen sillä oli valtuutus siten, että kaikki maksut, jotka komissio suoritti kyseiselle tilille, voitiin siirtää sille.

80 Neljäs edellytys täyttyy kantajan mukaan sen takia, että komission virkamiehet itsekin toteavat, ettei komission ja kantajan välillä ole ollut minkäänlaista sopimussuhdetta.

81 Myös viidennen edellytyksen on kantajan mukaan katsottava täyttyvän, kun otetaan huomioon, että komission virkamiehet ovat 5.10.1998 päivätyssä faksissaan todenneet seuraavaa:

"Mikäli komissio ei saa tällaisia takeita ennen maanantaita 12.10.1998, se turvautuu sopimuksen mukaisesti muihin keinoihin taatakseen hankkeen saattamisen päätökseen."

82 Kantaja toteaa, että asiainhuoltoa koskevan suhteen olemassaolo merkitsee asioista huolehtivaan henkilöön kohdistuvaa velvollisuutta jatkaa toisen henkilön asioista huolehtimista siihen saakka, kunnes viimeksi mainittu kykenee itse huolehtimaan niistä, ja toimia järkevästi ja huolellisesti (bonus pater familias). Sen henkilön, jonka asioista huolehditaan, on maksettava asioista huolehtivalle korvausta asiainhuollon yhteydessä suoritetuista palveluista ja maksetuista kuluista. Kantaja toteaa, että koska se on käsiteltävänä olevassa asiassa saattanut Venäjää ja Moldovaa koskevat hankkeet päätökseen ja toiminut järkevästi, sillä on näin ollen oikeus kohtuulliseen korvaukseen suoritetusta työstä ja korvaukseen kaikista niistä kustannuksista, joita sille on kertynyt kyseisen työn osalta.

83 Kantaja väittää, ettei kyseisten jäsenvaltioille yhteisten sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevien yleisten periaatteiden soveltaminen edellytä sitä, että etua saanut taho tai se henkilö, jonka asioista on huolehdittu, olisi toiminut lainvastaisesti. Toiminnasta tulee lainvastaista ainoastaan silloin, jos etua saanut taho kieltäytyy maksamasta korvausta edun menettäneelle taholle (perusteettoman edun palautuskanne) tai se henkilö, jonka asioista on huolehdittu, kieltäytyy maksamasta korvausta asioista huolehtineelle henkilölle (asiainhuoltoon perustuva kanne). Kantaja katsoo näin ollen, että kaikki sen vaatimukset ovat perusteltuja.

84 Komissio viittaa oikeuskäytäntöön, jonka mukaan sopimussuhteen ulkopuolisen yhteisön vastuun syntymisen edellytyksenä on se, että kantaja näyttää toteen, että kyseisen toimielimen moitittu toiminta on lainvastaista, että vahinko on todella syntynyt ja että toiminnan ja väitetyn vahingon välillä on syy-yhteys (asia T-113/96, Dubois et Fils v. neuvosto ja komissio, tuomio 29.1.1998, Kok. 1998, s. II-125,

54 kohta ja asia T-61/01, Vendedurías de Armadores Reunidos v. komissio, tuomio 27.2.2003, Kok. 2003, s. II-327, 40 kohta). Jos yksi näistä edellytyksistä jää täyttymättä, vaatimus on kokonaisuudessaan hylättävä, eikä ole tarpeen tutkia vastuun muita edellytyksiä (ks. em. asia Innova Privat Akademie v. komissio, tuomion 23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

85 Komissio väittää pääasiallisesti, että koska kantaja ei ole perusteettoman edun palautukseen ja asiainhuoltoon liittyvien vaatimustensa osalta esittänyt minkäänlaista täsmällistä väitettä, joka koskisi komission toiminnan lainvastaisuutta, kyseiset vaatimukset on hylättävä sillä perusteella, ettei toimielimen toiminnan lainvastaisuutta koskeva edellytys täyty. Kantaja on väittänyt, että korvauksen suorittamatta jättäminen olisi itsessään lainvastainen toimi, ja tältä osin komissio esittää, että kyse on kehäpäätelmästä, koska väitetty vahinko ja vastuun aiheuttanut tekijä ovat yksi ja sama asia.

86 Komissio väittää toissijaisesti, etteivät edellytykset, jotka koskevat perusteettoman edun kieltoon tai asiainhuoltoon perustuvaa kannetta, täyty.

87 Komissio toteaa, ettei sitä voida moittia siitä, että se olisi kantajan vahingoksi saanut etua epäoikeutetusti tai perusteettomasti sen takia, että Helmicon laskujen maksaminen on keskeytetty ja tämän osalta on laadittu perintämääräykset sen jälkeen, kun niiden sopimussuhteessa oli paljastunut petos. Komissio on tällä tavoin toimimalla täyttänyt sellaisen varainhoitoasetuksessa nimenomaisesti säädetyn velvollisuuden, jonka perusteella ei – toisin kuin kantaja väittää – alihankkijan hyväksi ole syntynyt oikeutta. Komissio katsoo, että tällainen velvollisuus merkitsee päinvastoin sitä, ettei kolmansien osapuolten etuja voida ottaa huomioon.

88 Kantaja ei komission mukaan voi esittää, että kantaja olisi menettänyt edun "epäoikeutetusti", koska se määrä, jota se vaatii sopimusvelvoitteidensa nojalla suorittamiensa töiden perusteella, vastaa sitä määrää, jonka Helmico on velvollinen maksamaan sille alihankintasopimusten nojalla. Komissio muistuttaa, että kantaja on itse päättänyt olla ryhtymättä sopimussuhteeseen komission kanssa ja ettei se näin ollen voi vaatia sellaisia takeita, joihin sillä olisi oikeus, jos se olisi yksi sopimuspuolista.

89 Komission mukaan asiainhuoltoon perustuvaa siviilioikeudellista kannetta ei ole tarkoitettu käytettäväksi tilanteessa, jossa alihankkija suorittaa sopimuksen nojalla töitä kolmannelle osapuolelle. Komissio viittaa tältä osin sellaisiin artikkeleihin, joita eurooppalaista siviililakia tarkasteleva työryhmä kirjoitti vuoden 2003 lokakuussa yhteisön oikeuden periaatteista, jotka koskevat vapaaehtoista puuttumista kolmansien osapuolten asioihin. Näissä artikkeleissa suljetaan vastuu pois lähtökohtaisesti "silloin, kun toimija on sitoutunut kolmanteen osapuoleen nähden toimimaan". Komission mukaan asiainhuoltoon perustuva vastuu on käsiteltävänä olevassa asiassa lähtökohtaisesti suljettava pois, koska kantaja ainoastaan pani täytäntöön sellaisia velvoitteita, jotka sille kuuluivat sen Helmicon kanssa tekemänsä sopimuksen nojalla.

90 Mainittujen artikkeleiden mukaan asiainhuoltoon perustuva vastuu on suljettava pois myös sillä perusteella, että "toimijalla" on oltava "järkevä syy toimia". Komissio toteaa, "ettei toimijalla ole järkevää syytä toimia, jos sillä on tosiasiallinen mahdollisuus selvittää toimeksiantajan pyrkimykset, mutta se ei tee näin". Komissio katsoo käsiteltävänä olevassa asiassa, että vaikka oletettaisiin, että Helmicon kanssa tehty sopimus olisi lakannut olemasta (mitä ei ole tapahtunut), kantajalla oli mahdollisuus selvittää kaikki komission toiveet. Siinä tapauksessa, että se ei ole näin tehnyt, se ei ole toiminut "järkevästi"; jos se on tehnyt näin ja tullut siihen tulokseen, että komissio toivoi sen toimivan kuten se toimi, vaatimuksen tämä osa kuuluisi luottamuksensuojaa koskevaan periaatteeseen liittyvän kanneperusteen alaan.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

91 Ensiksi on todettava, ettei sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskeva järjestelmä, sellaisena kuin siitä on säädetty useimmissa kansallisissa oikeusjärjestyksissä,

välttämättä sisällä edellytystä, joka koskisi vastaajan toiminnan lainvastaisuutta tai kyseisessä toiminnassa tehtyä virhettä. Perusteettomaan etuun tai asiainhuoltoon perustuvien kanteiden tarkoituksena on se, että siviilioikeudessa tarkoitetuissa erityisissä olosuhteissa syntyy etua saaneen tahon tai sellaisen henkilön, jonka asioista on huolehdittu, asemassa olevalle henkilölle sopimussuhteen ulkopuolinen velvoite, joka pääsääntöisesti merkitsee sitä, että hänen on palautettava saamansa perusteeton etu tai maksettava korvausta henkilölle, joka on huolehtinut hänen asioistaan.

92 Tästä seuraa näin ollen se, ettei kantajan esittämiä perusteetonta etua ja asiainhuoltoa koskevia kanneperusteita voida komission vaatimalla tavalla hylätä yksinomaan sillä perusteella, ettei toimielimen toiminnan lainvastaisuutta koskeva edellytys täyty.

93 Kuten edellä 63–66 kohdassa on todettu, EY 288 artiklan toisessa kohdassa määrätään, että yhteisö on velvollinen korvaamaan toimielintensä aiheuttamat vahingot, mutta ei rajoiteta sopimussuhteen ulkopuolista yhteisön vastuuta koskevaa järjestelmää ainoastaan sellaisiin tapauksiin, jossa yhteisö olisi syyllistynyt virheeseen. Yhteisön toimielimen sellainen toimi tai toiminta, joka on lainmukaista, voi nimittäin aiheuttaa sellaista epätavallista ja erityistä vahinkoa, jonka yhteisö on edellä mainitun oikeuskäytännön nojalla velvollinen korvaamaan.

94 Yhteisöjen tuomioistuimet ovat lisäksi jo saaneet tilaisuuden soveltaa tiettyjä perusteettoman edun palauttamista koskevia periaatteita, erityisesti itse perusteettoman edun osalta, jonka kielto on yhteisön oikeuden yleinen periaate (asia C-259/87, Kreikka v. komissio, tuomio 10.7.1990, Kok. 1990, s. I-2845, 26 kohta; asia T-171/99, Corus UK v. komissio, tuomio 10.10.2001, Kok. 2001, s. II-2967, 55 kohta ja yhdistetyt asiat T-44/01, T-119/01 ja T-126/01, Vieira ym. v. komissio, tuomio 3.4.2003, Kok. 2003, s. II-1209, 86 kohta).

95 Näin ollen on tutkittava, täyttyvätkö perusteettoman edun palautusta koskevaa kannetta tai asiainhuoltoa koskevaa kannetta koskevat edellytykset käsiteltävänä olevassa asiassa, jotta voidaan määrittää, onko mainittuja periaatteita sovellettava.

96 Tältä osin on todettava, että kuten komissio väittää, tämän oikeusriidan tosiasiallisessa ja oikeudellisessa asiayhteydessä perusteetonta etua tai asiainhuoltoa koskevat kanteet eivät voi menestyä.

97 Jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksille yhteisten yleisten periaatteiden mukaan kyseisiä kanteita ei nimittäin voida pitää perusteltuina, jos etua saaneen tai sen henkilön, jonka asioista on huolehdittu, saama etu perustuu sopimukseen tai lakisääteiseen velvollisuuteen. Lisäksi on todettava, että samojen periaatteiden mukaan tällaisiin kanteisiin voidaan lähtökohtaisesti turvautua ainoastaan toissijaisesti, toisin sanoen niissä tapauksissa, joissa vahinkoa kärsineellä ei ole muuta kannemahdollisuutta käytettävissään sen saamiseksi, mihin hän on oikeutettu.

98 Tässä tapauksessa on kuitenkin kiistatonta, että yhtäältä komission ja Helmicon välillä ja toisaalta Helmicon ja kantajan välillä on sopimussuhde. Aiheutuneeksi väitetty suora vahinko vastaa sen korvauksen määrää, joka Helmicon on maksettava kantajalle näiden kahden sopimuspuolen välillä tehtyjen sellaisten sopimusten nojalla, joihin sisältyy tältä osin oikeuspaikkalauseke, jolla Englannin ja Walesin tuomioistuimet nimetään toimivaltaisiksi tuomioistuimiksi käsittelemään mahdollisia sopimusriitoja. Helmicon tehtävänä on näin ollen kiistattomasti maksaa korvaus kantajan suorittamista töistä ja ottaa vastuu kyseisen korvauksen mahdollisesta maksamatta jäämisestä, mitä osoittaa lisäksi se, että High Court of Justicessa on parhaillaan vireillä kantajan Helmicoa vastaan tältä osin nostama kanne, vaikka kanteen käsittelyä onkin lykätty. Helmicon mahdollisella maksukyvyttömyydellä ei voida perustella sitä, että kyseinen vastuu siirtyy komissiolle, koska kantaja ei voi perustaa oikeuttaan saada korvaus kahteen lähteeseen. Oikeudenkäyntiaineistosta nimittäin ilmenee – eivätkä asianosaiset ole sitä kiistäneet – että Hight Court of Justicessa vireillä oleva oikeudenkäynti koskee maksua samoista palveluista, joita nyt käsiteltävänä oleva kanne koskee.

99 Tästä seuraa, ettei sitä, että mahdollisesti komissio on saanut etua tai kantaja menettänyt edun, voida pitää perusteettomana siltä osin kuin se perustuu toteutettuun sopimusjärjestelyyn.

100 Vastaavalla analogisella päättelyllä voidaan sulkea pois myös asiainhuoltoa koskevaa siviilioikeudellista kannetta koskevien periaatteiden soveltaminen. Kyseistä kannetyyppiä voidaan jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksille yhteisten yleisten periaatteiden mukaan käyttää ainoastaan hyvin poikkeuksellisesti julkisen vallan saattamiseksi vastuuseen, ja erityisesti käsiteltävänä olevan asian kaltaisessa tosiasiallisessa ja oikeudellisessa asiayhteydessä. Asiainhuoltoon perustuvan siviilioikeudellisen kanteen käyttöä koskevat edellytykset eivät selvästikään täyty seuraavassa esitettävistä syistä.

101 On todettava, ettei sitä, että kantaja on täyttänyt sopimusvelvoitteitaan Helmicoon nähden, voida pätevästi pitää vapaaehtoisena puuttumisena kolmannen osapuolen sellaisiin asioihin, joista on välttämätöntä huolehtia, mitä kyseinen kannetyyppi edellyttää. Kantaja oli nimittäin ennen osallistumistaan Venäjää ja Moldovaa koskevien hankkeiden toteuttamiseen vuoden 1998 lokakuussa yhteydessä komission virkamiehiin, mikä merkitsee sitä, ettei kyse ollut kantajan vapaaehtoisesta aloitteesta. Seuraavaksi on todettava, että se päätelmä, jonka kantaja on tehnyt 5.10.1998 päivätyn kirjeen perusteella ja jonka mukaan komissio ei kyennyt hallinnoimaan kyseisiä hankkeita, on ilmeisen virheellinen, kun otetaan huomioon mainitun kirjeen sisältö. Komissio viittasi kyseisessä kirjeessä nimenomaisesti mahdollisuuteen "turvautua muihin keinoihin taatakseen hankkeen saattaminen päätökseen". Kantajan perustelut ovat lopuksi ristiriidassa asianhuoltoa koskevien periaatteiden kanssa niiltä osin kuin kysymys on siitä, oliko se taho, jonka asioista huolehdittiin, tietoinen asioista huolehtivan tahon toiminnasta. Asioista huolehtivan tahon toiminta tapahtuu pääsääntöisesti nimittäin sen tahon tietämättä, jonka asioista huolehditaan, tai ainakin siten, ettei viimeksi mainittu ole tietoinen välittömän toiminnan välttämättömyydestä. Kantaja itse kuitenkin toteaa, että sen päätös jatkaa töiden suorittamista vuoden 1998 lokakuussa perustui siihen, että komissio rohkaisi sitä toimimaan näin.

102 On myös hyödyllistä todeta lisäksi, että talouden toimijoiden on kannettava niiden toimintaan yksittäistapausten olosuhteet huomioon ottaen liittyvät taloudelliset

riskit (ks. asia T-203/96, Embassy Limousines & Services v. parlamentti, tuomio 17.12.1998, Kok. 1998, s. II-4239, 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

103 Ei ole näytetty toteen, että kantajalle olisi aiheutunut sellaista epätavallista ja erityistä vahinkoa, joka ylittäisi sen toiminnalle ominaiset taloudelliset ja kaupalliset riskit. Kaikissa sopimussuhteissa on olemassa tietty vaara siitä, ettei jokin sopimuspuolista täytä sopimusvelvoitteitaan riittävällä tavalla tai jopa joutuu maksukyvyttömäksi. Sopimuspuolten asiana on vähentää tätä vaaraa asianmukaisesti sopimuksessa. Kantaja tiesi siitä, ettei Helmico täyttänyt sopimusvelvoitteitaan, mutta päätti kuitenkin asiaan vaikuttavista seikoista tietoisena jatkaa omien velvoitteidensa täyttämistä sen sijaan, että se olisi turvautunut virallisiin oikeussuojakeinoihin. Kantaja on näin tehdessään ottanut sellaisen kaupallisen riskin, jota voidaan pitää tavallisena. Kysymys siitä, perustuiko kantajan kyseinen päätös komission rohkaisuun ja/tai kokonaan tai osittain kantajan uskomukseen siitä, että komissio huolehtisi kantajan suorittamien palvelujen korvaamisesta mikäli Helmico ei pystyisi näin tekemään, kuuluu näin ollen luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista koskevan kanneperusteen alaan.

104 Edellä esitetystä seuraa, että kantajan kaksi ensimmäistä kanneperustetta, jotka koskevat sopimussuhteen ulkopuolista, tuottamuksesta riippumatonta vastuuta koskevia, jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksille yhteisiä yleisiä periaatteita, on hylättävä perusteettomina.

Vaatimukset, jotka perustuvat sellaiseen sopimussuhteen ulkopuoliseen yhteisön vastuuseen, jonka perustana on yhteisön elinten lainvastainen toiminta

Luottamuksensuoja

– Asianosaisten lausumat

105 Kantaja vetoaa oikeuskäytäntöön, jonka mukaan oikeus vaatia luottamuksensuojaa koskee kaikkia oikeussubjekteja, jotka ovat sellaisessa tilanteessa, josta ilmenee, että

heille on yhteisön toimielimen toiminnan vuoksi syntynyt perusteltuja odotuksia. Kantaja korostaa lisäksi, että talouden toimijoiden on toki kannettava niiden toimintaan liittyvät taloudelliset riskit mutta että yksittäistapausten olosuhteet on otettava huomioon.

106 Kantaja väittää, että komission virkamiesten kanssa 2.10.1998 pidetty kokous ja tätä seurannut kirjeenvaihto, joka koski Helmicon sellaisen erityisen pankkitilin avaamista, jonka käyttöön kantajalla oli valtuutus, merkitsivät sitä, että kantajalle syntyi odotus siitä, että komission virkamiehet huolehtisivat, että kantaja todella saisi korvauksen suorittamastaan työstä.

107 Kantaja toteaa, että se on nimenomaan näihin odotuksiin perustuen saattanut Moldovaa ja Venäjää koskevat hankkeet asianmukaisesti päätökseen. Se toteaa, ettei se näin tehdessään ole ottanut toiminnalleen ominaista riskiä, koska se oli sen takia, ettei se ollut komission sopimuskumppani ja ettei se saanut Helmicolta maksua, vapaa lopettamaan kyseisten palvelujen suorittamisen. Kantaja esittää, että koska se työskenteli komission hyväksi, se saattoi kohtuudella odottaa, että sitä kohdeltaisiin lojaalisti ja ettei siihen kohdistuisi riskiä siitä, ettei sille maksettaisi korvausta niistä palveluista, joita se suoritti komission virkamiesten voimakkaan kehotuksen perusteella.

108 Kantaja toteaa, että koska komissio on kannustanut sitä suorittamaan palvelut asianmukaisesti loppuun ja koska se on tämän jälkeen kieltäytynyt maksamasta kyseisistä palveluista korvausta Helmicolle eikä ole toteuttanut toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että kantaja saisi korvauksen suorittamastaan työstä, komissio on syyllistynyt sellaiseen virheeseen, joka merkitsee sen sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun syntymistä.

109 Kantaja väittää, että täsmällisiä, vaikkakaan ei nimenomaisia, vakuutteluja voidaan johtaa koko siitä toimintamallista, jonka komissio on tässä tapauksessa omaksunut,

mukaan lukien sellaiset seikat, joista on osoituksena komission täydellinen passiivisuus. Mainittu toiminta ja kyseiset seikat voidaan tiivistettyinä ja tulkittuina esittää seuraavasti:

– kantaja kiinnitti komission virkamiesten huomion siihen, ettei Helmico suorittanut maksua kantajalle ja että se johti tätä harhaan esittämällä väärennettyjä asiakirjoja, jotka koskivat Helmicon komissiolle toimittamia laskuja

– komission virkamiehet pitivät tätä petoksena, koska Helmicolle oli luovutettu yhteisön varoja ja koska Helmico ei ollut suorittanut maksua kyseisten palvelujen suorittajalle eli kantajalle

– kantaja ilmaisi komission virkamiehille aikomuksensa olla käyttämättä enempää aikaa ja rahaa, kunnes löydettäisiin menettely sen varmistamiseksi, että kantaja saisi maksun

– komission virkamiehille ilmoitettiin tällaisen menettelyn käyttöönotosta eivätkä nämä esittäneet minkäänlaista vastalausetta. Tarkemmin ottaen tämä menettely toteutettiin avaamalla Helmicon nimissä pankkitili, jonka käyttöön kantajalla oli valtuutus

– eräs komission virkamiehistä huolestui siitä, ettei Venäjää koskevaa hanketta saatettaisi päätökseen, ja varoitti kantajaa siitä, että komissio voisi tutkia muita keinoja kyseisten hankkeiden saattamiseksi päätökseen, elleivät asianosaiset löytäisi ratkaisua erimielisyyksiinsä

– komission virkamiehet antoivat kantajalle luvan jatkaa Venäjää ja Moldovaa koskevien hankkeiden toteuttamista ja ilmoittivat vasta sen jälkeen, kun kyseiset hankkeet oli saatettu päätökseen, että maksut Helmicolle oli keskeytetty ja että perintämääräyksiä oli laadittu

– kantaja saattoi Venäjää ja Moldovaa koskevat hankkeet päätökseen ja komission virkamiehet hyväksyivät niiden toteuttamista koskevat kertomukset

– komissio suoritti maksun Helmicon sellaiselle pankkitilille, jonka käyttöön kantajalla oli valtuutus

– kuten komission 22.3.2000 päivätystä kirjeestä ilmenee, komission virkamiehet harkitsivat sellaisten lisämaksujen suorittamista kantajalle, joiden määrä laskettaisiin kantajan suorittaman työn ja sille aiheutuneiden kustannusten perusteella, mutta katsoivat, että oli olemassa oikeudellista epävarmuutta sen osalta, voisivatko Helmico tai sen konkurssipesän hoitajat riitauttaa tällaiset maksut

– komissio keskeytti kaikki muut maksut ja laati Helmicon osalta perintämääräyksiä vuoden 2000 huhtikuussa eli vasta sen jälkeen, kun kantaja oli saattanut Venäjää ja Moldovaa koskevat hankkeet päätökseen ja kun hankkeiden päätökseen saattamista koskevat kertomukset oli hyväksytty

– Masdarin hallituksen puheenjohtaja lähetti 15.6.2000 ulkosuhteista vastaavalle komission jäsenelle faksin, jossa hän totesi seuraavaa: "Ilmoitimme 18 kuukautta sitten Euroopan komissiolle niistä vaikeuksista, joita meillä oli yhteistyökumppanimme Helmicon kanssa kahden edellä mainitun hankkeen osalta. Meille

annettiin vakuutteluja siitä, että mikäli jatkaisimme hankkeiden toteuttamista, Euroopan komissio varmistaisi, että saisimme maksun palveluistamme. Jatkoimme kyseisten kahden hankkeen rahoittamista ja täytäntöönpanoa nimissänne huomattavien ylimääräisten kulujen kustannuksella huolimatta siitä, että tiedossamme oli jo, että Helmico oli syyllistynyt petokselliseen toimintaan Masdariin nähden ja ettei kyseisiä varoja todennäköisesti saataisi perittyä takaisin."

– komission jäsenen 25.7.2000 päivättyyn kirjeeseen sisältyvässä vastauksessa ei riitautettu Masdarin hallituksen puheenjohtajan ilmoitusta, jonka mukaan Masdarille oli annettu vakuutteluja siitä, että se saisi maksun.

110 Komissio muistuttaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan talouden toimijoiden on kannettava niiden toimintaan yksittäistapausten olosuhteet huomioon ottaen liittyvät taloudelliset riskit. Tätä sääntöä lieventää kuitenkin luottamuksensuojan periaate. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeus vaatia luottamuksensuojaa, joka on yksi yhteisön perustavanlaatuisista periaatteista, koskee kaikkia oikeussubjekteja, jotka ovat sellaisessa tilanteessa, josta ilmenee, että heille on esimerkiksi yhteisön toimielimen antamien täsmällisten vakuuttelujen vuoksi syntynyt perusteltuja odotuksia.

111 Komissio katsoo, ettei komission virkamiesten kanssa 2.10.1998 pidettyä kokousta ja sitä seurannutta kirjeenvaihtoa, joihin kantaja on vedonnut, voida kohtuudella tulkita komission virkamiesten "täsmälliseksi vakuutteluksi" siitä, että ne huolehtisivat, että kantaja todella saisi korvauksen suoritetuista töistä.

112 Komissio katsoo mainitun kokouksen osalta, että kantajan asiana on näyttää toteen, että tällaisia vakuutteluja, tai ainakin sellaisia ilmoituksia, jotka voitaisiin kohtuudella

tulkita tällaisiksi vakuutteluiksi, on todellakin annettu mainitussa kokouksessa, mitä kantaja ei ole tehnyt. Komissio toteaa, että se on yhä valmis ratkaisemaan käsiteltävänä olevan asian sovinnollisesti maksamalla 249 314,35 euron määrän, joka vastaa niiden palvelujen arvoa, jotka kantaja suoritti mainitun kokouksen jälkeen, mikäli kantaja kykenee esittämään edellä mainittua näyttöä.

113 Helmicolle 5.10.1998 lähetetyn faksin osalta komissio toteaa, että sen tarkoituksena oli yhtäältä ainoastaan ilmoittaa, että komissio oli huolestunut siitä, että Helmicon ja kantajan väliset erimielisyydet vaarantaisivat Venäjää koskevan sopimuksen saattamisen päätökseen, ja toisaalta saada takeet siitä, että Helmico ja kantaja todella noudattaisivat sopimusvelvoitteitaan.

114 Komissio toteaa, ettei tätä seurannutta kirjeenvaihtoa voida myöskään tulkita tällaiseksi vakuutteluksi. Kyseinen kirjeenvaihto muodostuu kantajan ja Helmicon välisistä kirjeistä ja Helmicon komissiolle lähettämistä kirjeistä. Kyseiset kirjeet sisältävät komissio mukaan pääasiallisesti vakuutteluja siitä, että Helmico ja kantaja olivat sopineet erimielisyytensä ja että Venäjää ja Moldovaa koskevat sopimukset pantaisiin täytäntöön. Kyseiset kirjeet sisältävät myös muita tietoja, jotka koskivat muun muassa sitä, että kyseisten hankkeiden hallinnointi oli siirretty Masdarin puheenjohtajalle ja että tietyt kyseisten sopimusten perusteella suoritettavat maksut olisi vastedes suoritettava erikseen osoitetulle Masdarin nimissä olevalle pankkitilille. Nämä tiedot liittyvät ainoastaan kyseisten osapuolten välisiin järjestelyihin ja niiden tarkoituksena oli todennäköisesti ainoastaan helpottaa niiden välisten näkemyserojen ratkaisemista, eikä niitä voida tulkita siten, että ne merkitsisivät alkuperäisten sopimusehtojen muuttamista koskevaa ehdotusta, jonka kyseiset osapuolet olisivat tehneet komissiolle.

115 Komissio kiistää myös näkemyksen, jonka mukaan se, ettei se reagoinut 25.7.2000 päivätyssä kirjeessään siihen toteamukseen, jonka Masdar oli esittänyt 15.6.2000 päivätyssä kirjeessään ja jonka mukaan tämä oli saanut "vakuutteluja siitä, että mikäli [se] jatkaisi hankkeiden toteuttamista, Euroopan komissio varmistaisi, että [se] saisi maksun palveluistaan", voitaisiin pitää nimenomaisena takeena tai sellaisen

asiantilan hiljaisena hyväksymisenä, että Masdar olisi sopimussuhteessa komissioon tai että komissio olisi sitoutunut toimimaan siten, että kantaja saisi korvauksen kaikista niistä töistä, jotka se suoritti Helmicon kanssa tekemänsä sopimuksen nojalla (asia T-123/89, Chomel v. komissio, tuomio 27.3.1990, Kok. 1990, s. II-131, 27 kohta).

116 Komissio muistuttaa lisäksi, että jotta kantaja voisi vedota luottamuksensuojan periaatteeseen, sen on osoitettava, että annettujen vakuuttelujen ja kärsityn vahingon välillä on syy-yhteys. Kantajan on komission mukaan toisin sanoen paitsi näytettävä toteen, että kyseinen yhteisön toimielin on esittänyt vakuutteluja, myös se, että se on itse kärsinyt vahinkoa toimiessaan kyseisiin vakuutteluihin uskoen (em. asia Embassy Limousines & Services v. parlamentti).

117 Komissio toteaa, että vaikka oletettaisiin, että 25.7.2000 päivättyyn kirjeeseen olisi sisältynyt vakuuttelua siitä, että kantajalle tullaan suorittamaan maksu, kyseisellä vakuuttelulla ei olisi merkitystä, koska se mahdollinen vahinko, jonka kantaja olisi kärsinyt sellaisten kustannusten takia, joita sille aiheutui Helmicon kanssa tekemänsä sopimuksen täytäntöönpanosta, olisi tapahtunut ennen mainittua päivämäärää.

118 Komissio toteaa, ettei kantajalle ole esitetty täsmällisiä vakuutteluja, ja vaatii, että luottamuksensuojaa koskeva kanneperuste on hylättävä.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

119 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeus vaatia luottamuksensuojaa, joka on yksi yhteisön perustavanlaatuisista periaatteista, koskee kaikkia oikeussubjekteja, jotka ovat sellaisessa tilanteessa, josta ilmenee, että heille on yhteisön toimielimen esittämien täsmällisten vakuuttelujen vuoksi syntynyt perusteltuja odotuksia. Tällaista vakuuttelua ovat – oli se oikeudellinen muoto, jolla se on annettu tiedoksi,

mikä hyvänsä – täsmälliset, ehdottomat ja yhtäpitävät tiedot, jotka on saatu toimivaltaisista ja luotettavista lähteistä (ks. yhdistetyt asiat T-66/96 ja T-221/97, Mellett v. yhteisöjen tuomioistuin, tuomio 21.7.1998, Kok. H. 1998, s. I-A-449 ja II-1305, 104 ja 107 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Oikeuskäytännössä on myös todettu, että luottamuksensuojan periaate on oikeusnormi, jolla annetaan oikeuksia yksityisille (asia T-43/98, Emesa Sugar v. neuvosto, tuomio 6.12.2001, Kok. 2001, s. II-3519, 64 kohta). Kyseisen periaatteen loukkaaminen voi näin ollen synnyttää yhteisön vastuun. Tästä huolimatta talouden toimijoiden on kannettava niiden toimintaan yksittäistapausten olosuhteet huomioon ottaen liittyvät taloudelliset riskit (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 83/76, 94/76, 4/77, 15/77 ja 40/77, HNL ym. v. neuvosto ja komissio, tuomio 25.5.1978, Kok. 1978, s. 1209, Kok. Ep. IV, s. 119, 7 kohta ja asia 267/82, Développement ja Clemessy v. komissio, tuomio 24.6.1986, Kok. 1986, s. 1907, Kok. Ep. VIII, s. 663, 33 kohta).

120 Oikeudenkäyntiaineistosta ilmenee, että ne odotukset, joihin kantaja vetoaa, koskevat sitä, että komissio suorittaisi maksun sellaisista palveluista, joita kantaja sopimuksen perusteella suoritti Helmicolle. Tässä tapauksessa on todettava, ettei niitä asiakirjoja, jotka komissio on laatinut ja jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on saanut tutkittavakseen, voida missään tapauksessa pitää sellaisina täsmällisinä vakuutteluina siitä, että komissio sitoutui maksamaan korvauksen kantajan suorittamista palveluista, että niiden perusteella sille olisi voinut syntyä perusteltuja odotuksia.

121 Edellä mainittu 5.10.1998 päivätty faksi lähetettiin nimittäin Helmicolle ja se sisälsi lisäksi varoituksen siitä, että mikäli Venäjää koskevan hankkeen saattaminen päätökseen vaarantuisi, komissio voisi saattaakseen sen asianmukaisesti päätökseen turvautua muihin keinoihin kuin Helmicon ja kantajan muodostaman yhteenliittymän palveluihin. Kyseisestä faksista ei näin ollen voida johtaa komission "voimakasta kehotusta" siihen, että kantaja saattaisi Venäjää koskevan hankkeen päätökseen hinnalla millä hyvänsä, eikä vakuuttelua siitä, että mikäli komissio ei saisi korvausta Helmicolta, komissio huolehtisi sen maksamisesta.

122 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo samoin, ettei myöskään sitä kirjeenvaihtoa, joka koski sellaisen erityisen pankkitilin avaamista Helmicon nimiin,

johon kantajalla olisi valtuutus, voida pitää kantajalle esitettynä vakuutteluna, koska komissio ei ilmaissut kantaansa kyseisessä kirjeenvaihdossa, joka muodostui kantajan ja Helmicon välisistä kirjeistä tai Helmicon ja komission välisistä kirjeistä. Näillä kirjeillä komissiolle annettiin tiettyjä tietoja, jotka koskivat mainittujen osapuolten välisiä rahoituksellisia järjestelyjä. Sitä, että komissio otti huomioon Helmicon pankkitilin vaihtumisen, jopa tietoisena siitä, että kantajalla oli valtuutus kyseisen tilin käyttämiseen, ei kuitenkaan voida pitää minkäänlaisena kantajalle annettuna ylimääräisenä vakuutteluna.

123 Tällaista vakuuttelua ei myöskään voida johtaa kantajan 29.7.1999 päivätystä kirjeestä komissiolle. Kyseisessä kirjeessä nimittäin ilmoitettiin kantajalle komission päätöksestä maksaa ainoastaan 200 000 euron suuruinen ennakkomaksu, joka maksettaisiin Helmicon pankkitilille tämän lähettämien laskujen perusteella, ja keskeyttää vastaisten maksujen maksaminen, kunnes kysymys Moldovaa ja Venäjää koskeviin hankkeisiin liittyvistä taloudellisista epäselvyyksistä olisi ratkaistu. Mainitussa kirjeessä ilmoitettiin näin ollen selvästi, ettei vastaisia maksuja maksettaisi kantajan suorittamien töiden vaan Helmicon lähettämien laskujen perusteella ja että maksut riippuisivat myös yhteisön varojen käyttöä koskevien tilintarkastusten tuloksista.

124 Kantaja on komissiolle 22.3.2000 lähettämänsä kirjeen osalta väittänyt, että kyseinen kirje sisälsi maksua koskevia vakuutteluja, ja tämän osalta on todettava, että kyseinen väite on ristiriidassa kirjeen sisällön kanssa. Komissio näet torjuu kirjeessä nimenomaisesti kantajan pyynnön siitä, että komissio suorittaisi maksun suoraan sille, vedoten muun muassa sellaisiin oikeudellisiin seurauksiin, joita Helmicon mahdollisella maksukyvyttömyydellä olisi, kun otetaan huomioon Helmicon ja Masdarin välinen sopimussuhde.

125 Lopuksi 25.7.2000 päivätyn kirjeen osalta on todettava, että kuten komissio perustellusti huomauttaa, se, ettei se reagoinut sellaiseen toteamukseen, jonka

ensimmäisen kerran on esittänyt kantaja ja joka koski komission esittämien vakuuttelujen olemassaoloa, voi merkitä tällainen toteamuksen vahvistamista ja ettei kyseistä kirjettä voida sellaisenaan pitää komission esittämänä täsmällisenä vakuutteluna.

126 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei myöskään ole tiedossaan seikkoja, jotka osoittaisivat, että tällaisia vakuutteluja olisi esitetty 2.10.1998 pidetyssä kokouksessa.

127 On lisäksi todettava, että kun otetaan huomioon muut oikeudenkäyntiaineistoon sisältyvät tiedot, tämä vaikuttaa erittäin epätodennäköiseltä. Täsmälliset vakuuttelut siitä, että korvaus maksettaisiin suoraan kantajalle, olisivat nimittäin merkinneet alkuperäisten sopimusehtojen merkittävää muuttamista. Koska alkuperäinen sopimus oli kirjallinen, tässä tilanteessa myös sopimuksen muuttaminen olisi tavallisesti tullut tehdä kirjallisesti. Siihen nimenomaiseen pyyntöön, joka koski kyseisten muutosten hyväksymistä ja joka lähetettiin komissiolle sekä Helmicon että kantajan allekirjoittamalla, 6.10.1998 päivätyllä faksilla, ei kuitenkaan vastattu. Tästä voidaan päätellä, ettei komissio tosiasiallisesti halunnut muutosta voimassa oleviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Kuten kyseisistä asiakirjoista ja tosiseikoista ilmenee, komission asenne vaikuttaa johdonmukaiselta siinä mielessä, että se on koko ajan välttänyt tekemästä sitoumuksia kantajaan nähden ja on yrittänyt pysyä sopimussuhteessa Helmicoon sekä kirjeenvaihdon osalta että 2.10.1998 pidettyä kokousta seuranneiden maksujen osalta.

128 Komission antamasta vastauksesta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kirjallisiin kysymyksiin ilmenee, ettei kyseisestä kokouksesta laadittu minkäänlaista pöytäkirjaa, mikä osoittaa, että kokous oli epävirallinen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo näin ollen, ettei voida kohtuudella katsoa, että komissio olisi tämänkaltaisessa kokouksessa sitoutunut maksamaan niin suuria määriä, varsinkaan kun millään myöhemmällä toimella ei voida tarvittaessa vahvistaa sitä, että tällainen sitoumus tehtiin. Lopuksi on todettava, että vaikka katsottaisiin, että komission virkamies olisi epävirallisessa kokouksessa antanut suullisia täsmennyksiä korvausten maksamista koskevasta kysymyksestä, huolellisen

ja asiantuntevan talouden toimijan ei kuitenkaan olisi järkevää sitoutua tällaisten toteamusten perusteella suorittamaan kalliita töitä ilman, että tällaisten toteamusten tueksi esitettäisiin muita takeita.

129 Komissio on ehdottanut kantajalle 15.5.2003 päivätyssä faksissa, että se maksaisi tälle sovintoratkaisuna 249 314,35 euroa niistä töistä, jotka suoritettiin Helmicon petoksen paljastumisen jälkeen, ja tältä osin on lopuksi todettava, että mainitusta faksista ilmenee selvästi, että kyseisen tarjouksen edellytyksenä oli näytön esittäminen komission ja kantajan välisen sellaisen sopimuksen olemassaolosta, jonka mukaan komissio suorittaisi maksun suoraan kantajalle, jos tämä saattaisi Venäjää ja Moldovaa koskevat hankkeet päätökseen. Kantaja ei ole kuitenkaan kyennyt esittämään tällaista näyttöä komissiolle sen enempää kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimellekaan, vaan on tyytynyt ainoastaan esittämään toteamuksia, joilla ei voida katsoa olevan näyttöarvoa, kun otetaan huomioon muu oikeudenkäyntiaineisto.

130 Tässä tilanteessa on katsottava, etteivät käytettävissä olevat tiedot yhdessä tai erikseen tarkasteltuina osoita, että komissio olisi antanut täsmällisiä vakuutteluja, joiden perusteella kantajalle olisi voinut syntyä sellaisia perusteltuja odotuksia, joiden perusteella se voisi vedota luottamuksensuojan periaatteeseen.

131 Kolmas kanneperuste, joka koskee luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista, on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Tuottamus tai huolimattomuus

– Asianosaisten lausumat

132 Kantaja esittää, että mannereurooppalaisissa oikeusjärjestyksissä voimassa olevista, tuottamukseen perustuvaa sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevista ylei-

sistä periaatteista ja anglosaksisissa oikeusjärjestyksissä voimassa olevasta, huolimattomuuteen perustuvaa sopimussuhteen ulkopuolista vahingonkorvausvastuuta koskevasta periaatteesta seuraa, että jos komissio käyttää valtaansa keskeyttää sopimukseen perustuvien maksujen maksamisen sopimuspuolen virheiden, sääntöjenvastaisuuksien tai petoksen takia, komission on toimittava kohtuullisen huolellisesti sen varmistamiseksi, ettei se aiheuta vahinkoa kolmansille osapuolille, tai tarvittaessa korvattava kyseinen vahinko kolmansille osapuolille.

133 Käsiteltävänä olevassa asiassa komission virkamiesten olisi kantajan mukaan lähtökohtaisesti pitänyt tietää, että koska maksut Helmicolle oli keskeytetty, kantaja ei saisi korvausta niistä palveluista, joita se oli Helmicon alihankkijan ominaisuudessa vilpittömässä mielessä suorittanut komissiolle. Kantaja toteaa, ettei voida väittää, että kantajalle aiheutunut vahinko ei ylitä sellaista tavanomaista kaupallista riskiä, joka liittyy siihen, ettei velallinen suorita maksua. Käsiteltävänä olevassa asiassa ei kantajan mukaan ole kyse tämäntyyppisestä riskistä vaan siitä, että komissio on tietoisesti käyttänyt sellaisia valtuuksia, joita ei ollut yksityisoikeudellisten talouden toimijoiden käytettävissä, ja että tämän takia komission olisi pitänyt käyttää varainhoitoasetukseen perustuvia erityisiä valtuuksiaan siten, että olisi vältetty tai rajoitettu sitä vahinkoa, jota se asiaan vaikuttavista seikoista tietoisena aiheutti kolmansille osapuolille.

134 Kantaja toteaa, että komissio olisi voinut suorittaa maksun Helmicolle siirtämällä rahaa erityiselle tilille, jonka käyttöön kantajalla oli valtuutus, samalla tavalla kuin sen 200 000 euron maksun, jonka se suoritti vuoden 1999 syyskuussa. Komissio olisi näin toimimalla täyttänyt sopimusvelvoitteensa Helmicoon nähden ja samalla sopimussuhteen ulkopuolisen velvoitteensa, jonka mukaan sen oli vältettävä aiheuttamasta vahinkoa kantajalle. Tällaisessa tapauksessa mahdolliset saatavien perimistä koskevat kanteet, joita Helmicon konkurssipesän hoitaja olisi tehnyt, olisi kohdistettu kantajaan eikä komissioon, koska kantaja olisi ollut se taho, joka olisi nostanut varoja Helmicon tililtä.

135 Kantaja väittää näillä perusteilla, että komissio on velvollinen maksamaan sille korvausta siitä vahingosta, jonka komissio on sille aiheuttanut päättämällä keskeyttää maksut Helmicolle.

136 Komissio kiistää kantajan toteamukset. Komissio toteaa ensinnäkin, että kun se katsoo, että on aihetta keskeyttää maksujen maksaminen, kieltäytyä maksamasta tai periä sopimuksen perusteella jo maksettuja maksuja, sillä ei ole huolenpitovelvollisuutta kolmansiin osapuoliin nähden. Komissio toteaa seuraavaksi, että vaikka näin olisikin, se on käsiteltävänä olevan asian tilanteessa toiminut kohtuullista huolenpitoa osoittaen. Komissio väittää lopuksi, ettei kantaja ole näyttänyt toteen, että väitetyn virheen ja sen vahingon välillä, jonka kantaja väittää kärsineensä, olisi syy-yhteys.

137 Komissio toteaa, että kun se päättää keskeyttää saamisten maksamisen tai periä niitä takaisin, sillä on julkisten varojen haltijana tiettyjä sellaisia velvollisuuksia, joita yksityisoikeudellisilla talouden toimijoilla ei ole. Komission on toimittava ottaen huomioon sellaiset säännöt, joita ei sovelleta talouden toimijoihin. Nämä säännöt merkitsevät erityisesti sitä, ettei komissiolla ole velvollisuutta ottaa huomioon alihankkijoiden kaltaisten kolmansien osapuolten taloudellisia etuja silloin, kun se tutkii, onko sen aihetta käyttää varainhoitoasetukseen perustuvia valtuuksiaan.

138 Vaikka komission käsityksen vastaisesti katsottaisiin, että se on velvollinen ottamaan kantajan edut huomioon silloin, kun se tutkii sitä, onko Helmicon maksujen maksaminen keskeytettävä, komissio väittää, että se on joka tapauksessa toiminut kohtuullisesti. Tilintarkastuskertomus osoittaa komission mukaan, että Helmico oli syyllistynyt törkeään petokseen. Tämä petos, joka perustui sellaisten töiden laskuttamiseen, joita ei ollut koskaan tehty, oli merkitykseltään huomattava, ja sillä oli välitön vaikutus sellaisiin määriin, joita Helmico saattoi vaatia sopimuksen nojalla. Komission päätöstä ei näin ollen voida pitää kohtuuttomana.

139 Syy-yhteyden osalta komissio toteaa, että vaikka se olisi maksanut sen määrän, jonka sen vielä väitettiin olevan Helmicolle velkaa, ei ole mitenkään varmaa, että kyseinen määrä olisi siirretty kantajalle. Jos se olisi maksanut sellaiset määrät, jotka sen piti väitetysti suorittaa Helmicolle, suoraan kantajalle, se olisi sen takia, ettei sillä ollut sopimukseen perustuvaa velvoitetta toimia näin, joutunut kantamaan riskin päätyä

Helmicon velalliseksi ja syyllistyä edun antamiseen kolluusiotilanteessa tietylle velkojalle eli kantajalle. Se olisi näin ollen joutunut kantamaan riskin siitä, että se joutuisi maksamaan saman saatavan kahteen kertaan, jos konkurssipesän selvittäjä olisi päättänyt periä Helmicon saatavia.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

140 Kantajan kirjelmistä ilmenee, että se toiminta, josta se komissiota moittii, perustuu siihen, että tämä on keskeyttänyt maksujen maksamisen Helmicolle. Tämän toiminnan lainvastaisuus taas perustuu kantajan mukaan siihen, ettei komissio ole noudattanut kohtuullista huolellisuutta varmistaakseen sitä, ettei se kyseiset maksut keskeyttäessään aiheuttaisi vahinkoa kolmansille osapuolille ja että se tarvittaessa korvaisi kolmansille osapuolille näille aiheuttamansa vahingon.

141 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa ensiksi, että kantaja tyytyy ainoastaan toteamaan, että tällainen huolenpitovelvollisuus on olemassa, esittämättä tästä vähäisintäkään näyttöä tai minkäänlaisia oikeudellisia perusteluja tukeakseen näkemystään tai täsmentääkseen kyseisen velvollisuuden lähdettä tai laajuutta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että se, että kantaja viittaa hyvin yleisluonteisin sanamuodoin mannereurooppalaisissa oikeusjärjestyksissä voimassa oleviin, tuottamukseen perustuvaa sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskeviin yleisiin periaatteisiin ja anglosaksisissa oikeusjärjestyksissä voimassa olevaan, huolimattomuuteen perustuvaa vahingonkorvausvastuuta koskevaan periaatteeseen, ei mahdollista sen osoittamista, että komissiolla olisi velvollisuus ottaa huomioon kolmansien osapuolten edut silloin, kun se päättää sopimussuhteidensa osalta maksujen keskeyttämisestä. Sama päätelmä pätee niiltä osin kuin kantaja on väittänyt, että komissiolla oli velvollisuus siirtää rahaa tilille, jonka käyttöön kantajalla oli valtuutus. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa komission tavoin myös, ettei kantaja ole osoittanut, että väitetyn velvollisuuden laiminlyönnin ja sen vahingon välillä, johon kantaja on vedonnut, olisi syy-yhteys. Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että neljäs kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

142 Edellä esitetystä seuraa, että kantajan kolmas ja neljäs kanneperuste, jotka koskevat sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevaa järjestelmää, on hylättävä.

Pyyntö näytön hankkimisesta

143 Kantaja esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 20.12.2004 toimittamallaan erillisellä asiakirjalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan 1 kohdan mukaisen pyynnön siitä, että kantajan johtaja W kutsuttaisiin todistajaksi esittämään näyttöä sen kokouksen sisällöstä, joka pidettiin 2.10.1998 kantajan ja komission virkamiesten välillä.

144 Komissio toimitti 3.2.2005 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon todistajan kuulemista koskevaan pyyntöön liittyvät huomautuksensa, joissa se hyväksyi W:n kuulemisen sillä edellytyksellä, että myös K:ta ja H:ta, jotka edustivat komissiota kyseisessä kokouksessa, kuultaisiin.

145 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi omasta aloitteestaan tai asianosaisten pyynnöstä määrätä, että tiettyjen seikkojen toteen näyttämiseksi kuullaan todistajia. Tällaisen prosessinjohtotoimenpiteen tarpeellisuutta on arvioitava ottaen huomioon oikeusriidan ratkaisemisen kannalta relevantit tosiseikat, ja se riippuu siitä, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mahdollista ratkaista asia asianmukaisesti kirjallisen ja suullisen menettelyn aikana esitettyjen vaatimusten, kanneperusteiden ja väitteiden pohjalta sekä esitetyt asiakirjat huomioon ottaen (ks. vastaavasti asia T-146/00, Ruf ja Stier v. SMHV (kuva "DAKOTA"), tuomio 20.6.2001, Kok. 2001, s. II-1797, 65 kohta).

146 Kantaja perustelee pyyntönsä kyseisen kokouksen sisältöä koskevien kirjallisten todisteiden puuttumisella. Kantajan mukaan W:n kuuleminen todistajana mahdollistaisi sellaisten tosiseikkojen selvittämisen, jotka koskevat yhtäältä kantajan aikeita käynnissä olevien hankkeiden jatkamiseksi ja toisaalta komission virkamiehen kyseisessä kokouksessa ilmennyttä suhtautumista töiden mahdolliseen päättämiseen.

147 Kantaja esittää viitteitä W:n todistelun mahdollisesta sisällöstä. Kyseisellä todistuksella näytettäisiin toteen, että "komission virkamiehet olivat hyvin halukkaita näkemään, että Venäjää koskeva hanke saatettaisiin päätökseen, ja että W oli valmis siihen, että kantaja jatkaisi Venäjää koskevaan sopimukseen liittyvien töiden suorittamista, mikäli kantaja saattoi odottaa saavansa maksun suoritetusta työstä ja aiheutuneista kustannuksista".

148 Myöhemmät tosiseikat vahvistavat niiden tietojen paikkansapitävyyden, jotka tällaisen todistuksen perusteella olisi saatu, eikä komissio riitauta tosiseikkoja koskevaa tällaista tulkintaa, mikä merkitsee, että kyseistä todistusta voidaan pitää todistusvoimaisena. On kuitenkin todettava, niin valitettavaa kuin se onkin, että vaikka tällaisen todistuksen sisältöä pidettäisiin toteen näytettynä tosiseikkana, se olisi sitä suuremmallakin syyllä osoitus siitä, että kantajan ja komission välillä vallitsi yhteinen tahto, jonka mukaisesti kantaja saattaisi Venäjää ja Moldovaa koskevat hankkeet päätökseen ja saisi korvauksen työstään Helmicon ongelmista huolimatta. Lisäksi on todettava, että kun otetaan huomioon muut oikeudenkäyntiaineistoon sisältyvät seikat, ei ole epäilystä siitä, että asianosaisten välillä vallitsi tällainen tahto. Se ei kuitenkaan riitä sellaisten täsmällisten, ehdottomien ja yhtäpitävien tietojen olemassaolon toteamiseksi, jotka osoittaisivat, että komissio sitoutui kyseisestä päivämäärästä alkaen suorittamaan maksut suoraan kantajalle.

149 Edellä esitetystä seuraa, että oikeusriidan ratkaisu ei voi missään tapauksessa riippua ainoastaan kyseisestä todistuksesta ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kykenee ratkaisemaan asian asianmukaisesti kirjallisen ja suullisen käsittelyn aikana esitettyjen vaatimusten, kanneperusteiden ja väitteiden pohjalta sekä esitetyt asiakirjat huomioon ottaen. Kantajan esittämä todistajan kuulemista koskeva pyyntö on näin ollen hylättävä.

150 Edellä esitetyistä seikoista johtuu, ettei väitettyä vahinkoa voida lukea yhteisön toimielimen tai elimen syyksi. Kanne on näin ollen kokonaisuudessaan hylättävä perusteettomana ilman, että olisi tarpeen tutkia, täyttyvätkö tässä tapauksessa sopimussuhteen ulkopuolista yhteisön vastuuta koskevat muut edellytykset.

Oikeudenkäyntikulut

151 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

152 Koska kantaja on hävinnyt asian ja komissio on tätä vaatinut, kantaja on velvoitettava vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja tämän lisäksi korvaamaan komission oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(viides jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Kantaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vilaras Martins Ribeiro Jürimäe

Julistettiin Luxemburgissa 16 päivänä marraskuuta 2006.

E. Coulon

kirjaaja

M. Vilaras

jaoston puheenjohtaja